

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Digitální ústava v deseti bodech

Na konci roku 2018 byl připraven návrh zákona o právu na digitální služby a o změně některých zákonů (tzv. digitální ústava)[1]. Na jeho přípravě se podílelo několik subjektů, včetně Hospodářské komory, Svazu průmyslu a dopravy, České bankovní asociace, Asociace provozovatelů mobilních sítí nebo CZ.NIC (zájmové sdružení právnických osob založené poskytovateli internetových služeb).[2]

Zákon je koncipován jako právo na poskytnutí digitálních služeb, které zákon současně definuje a jejichž přehled má být veden v Katalogu orgánů veřejné moci. Má přinést revoluci do e-governmentu a právo každého vyřídít své záležitosti přes internet[3].

Elektronizace veřejné správy je nevyhnutelná a má jistě svá pozitiva. Stejně tak má i svá negativa. Pozitivem je skutečnost, že kontakt mezi orgány veřejné moci na straně jedné a fyzickými a právnickými osobami na straně druhé by měl být levnější, rychlejší, komfortnější a příznivější pro životní prostředí. Negativa jsou pak spatřována např. v rovině možných hackerských útoků, v zablokování a nefunkčnosti celého systému, v prolomení zabezpečení systému, získání a zveřejnění osobních údajů a informací o občanech a jejich soukromí či dokonce v jejich možném vydírání.

Všichni, kteří se na přípravě digitální ústavy podílí nebo kteří se jí budou povinni řídit, by si proto měly být vědomi zejména toho, že:

1. Právo na poskytnutí digitální služby není povinností digitální služby využívat.

Stát by neměl předpokládat, že každý může nebo chce komunikovat se státem touto formou.

Počet uživatelů digitálních služeb se bude v různých obdobích lišit a může se pohybovat v rozmezí od minimálního počtu až po číslo blížící se maximu. V takovém případě by počet těch, kteří nevyužívají digitální služby byl v menšině, která však nemůže být za své rozhodnutí nevyužívat digitální služby (nebo dokonce za nemožnost je využívat) znevýhodňována a nemůže mít ztíženou pozici při vyřizování věci.

A zatímco digitální ústava usiluje o zakotvení práva na poskytnutí digitální služby, další zákon může toto právo fakticky změnit na povinnost, za jejíž nesplnění bude stížen sankcí jiný subjekt (např. lékaři hrozí za nevystavení e-receptu postih, takže pacientovi, ať chce nebo ne, bude e-recept lékařem vystaven).

2. Možnost využívat digitální služby nesmí být vyloučena nebo oslabena průtahy v soudních řízeních, jestliže se občan bude svého práva na poskytnutí digitální služby domáhat soudní cestou.

Jak už bylo v minulosti judikováno, průtahy v řízeních nemohou jít k tíži občanů, kteří právem očekávají ochranu svých práv v přiměřené době.

3. Občanům, kteří se rozhodnou využívat digitální služby, musí stát poskytnout jasné návody na jejich využití, zároveň musí být úředníci vůči občanům vstřícní a být jim nápomocni.

Nesmí nastat situace, že ti, kteří budou využívat digitální služby, budou v případě problémů odkázáni pouze na elektronickou komunikaci, neboť nebude úředník, který by se jim věnoval.

4. Právo musí obsahovat dostatečné záruky proti zneužití informací shromážděných v informačním systému a profitování z těchto informací ze strany jednotlivců, soukromých subjektů nebo státu.

Není v zájmu občanů, aby se na přípravě zákona podílela zájmová sdružení nebo společnosti, jež mohou do zákona promítnout své zájmy.

Nesmí také dojít k úniku informací z informačního systému, což může mít dalekosáhlé důsledky, a to včetně vytvoření falešné identity.

Občané mají mít také právo na informaci, kde dochází k zálohování dat, včetně informace o zálohování dat na zahraničních serverech.

5. Souhlas se sdílením údajů o osobě a o jejich právech a povinnostech vedených v informačních systémech, tzv. povinné sdílení údajů mezi úřady, musí být ze strany občana nejen kdykoli odvolatelný, ale zákon musí současně obsahovat sankci pro případ, že odvolání souhlasu nebude respektováno.

Sankce musí být zároveň dostačující, aby odradila od možného neoprávněného procházení sdílených údajů, vyhledávání informací o konkrétní osobě a od zneužití těchto údajů např. pro komerční účely, politický boj nebo vydírání. Nestačí, aby po neoprávněném procházení sdílených údajů zůstala v systému dohledatelná stopa, pokud se o procházení údajů konkrétní osoba, které se to týká, ani nedozví, nebo pokud nebude takové jednání postihnutelné či udělená sankce vymahatelná.

Orgán veřejné moci také musí být povinen zapsat právo nebo povinnost do registru práv a osob bezodkladně a musí být zakotvena sankce pro případ, že k nezapsání práva a povinnosti nedojde.

6. Právo občana mít přístup ke svým informacím, které o něm vede orgán veřejné moci v informačním systému veřejné správy a dožadovat se jejich změny nebo opravy, musí být rovněž zajištěno dostatečnou sankcí.

Pokud jsou data o občanech nepřesná a nedojde k jejich změně nebo opravě, může v důsledku toho dojít až k porušení základních práv a svobod. Orgán veřejné moci proto musí zajistit občanovi přístup k informacím, které se týkají jeho osoby a umožnit jejich průběžnou kontrolu.

7. Právo, aby digitální služba byla přístupná, vnímatelná, ovladatelná, srozumitelná a stabilní, je nutno zaručit i seniorům. Nestačí, aby zákon toto zaručoval pouze osobám se zdravotním postižením.

8. Zakotvení práva na slevu ze správních a soudních poplatků při využití digitální služby ve výši 20 % ze sazeb stanovených jinými předpisy je nutno znovu zvážit.

Sleva při využití digitálních služeb má nepochybně motivovat všechny, aby tyto služby využívali v co největší míře. Co se však jednomu jeví jako výhoda, může druhý oprávněně pociťovat jako znevýhodnění. Zejména seniori, kteří nepoužívají internet, nebo ti, kteří k internetu stále nemají snadný přístup, mohou slevu vnímat jako nespravedlivou.

Zákon zároveň stanoví, že digitální právní jednání uživatele nemůže být zpoplatněno, ledaže by to

stanovil právní předpis. Lze však očekávat, že nebude nepřekonatelným problémem přijmout právě takový právní předpis zpoplatňující digitální právní jednání.

System pro úhradu za poskytnutí digitální služby musí nabídnout více možností platby, ze kterých si po vyhodnocení bezpečnosti platby vybere sám uživatel, včetně možnosti on-line platby z internetového bankovníctví své banky. Uživatel služby nemůže být nucen využívat nedostatečně zabezpečené způsoby platby, např. online platbu kartou, kdy je povinen sdělit číslo své platební karty a CVV/CVC kódy uvedené na zadní straně platební karty (bez možnosti dalšího zabezpečení pomocí kódu zaslání SMS zprávou), a usnadnit tak zneužití své platební karty.

9. Je třeba, aby zákon současně zakotvil i právo občanů účastnit se rozhodovacích procesů tzv. na dálku. I přesto, že tento způsob zvyšuje transparentnost veřejné správy resp. samosprávy a umožňuje její kontrolu ze strany občanů, zákon toto právo opomíjí.

10. Zákon musí obstát i při případné změně režimu. Mezery v zákoně nesmí dát nedemokratickému režimu nebo demokratickému režimu s vadami možnost využít těchto mezer např. ke sledování občanů a shromažďování informací o nich.

Takové jednání by mohla státu usnadnit i postupná centralizace moci, tj. přenesení moci z místních úřadů a institucí na centrální orgány státu, a využívání jednotného informačního systému.

Těchto 10 bodů si nedává za cíl shrnout všechny problémy, které by mohly do budoucna vzniknout, avšak jsou inspirovány reálnými případy, z nichž některé řešila estonská ombudsmanka. Jedním z cílů, které si však kladou, je, aby se veřejnost nespokojila s projekty slibujícími urychlení procesů, jednodušší vyřizování dokladů či daňových přiznání, ale uvědomila si další aspekty, které do jejich života elektronizace přináší nebo v budoucnu může přinést.

Mgr. Marcela Fadrná,

autorka článku je právničkou Kanceláře veřejného ochránce práv, Brno

Tento článek shrnuje osobní názory autorky. Článek nevyjadřuje názor Kanceláře veřejného ochránce práv nebo veřejné ochránčiny práv

[1] Pozn: Elektronizací se rozumí modernizace procesů pomocí informačních a komunikačních technologií (např. elektronizace veřejné správy). Pojem digitalizace se používá k popsání procesu převodu informací z papírové formy na formu elektronickou. Zdroj. www.it-slovník.cz

[2] Zdroj informace: www.lupa.cz

[3] Návrh zákona k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)

- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)